

ahogyan a tanárképzést óhajtja, Schneller szerint nemcsak utópia, de ellenmondásai folytán lehetetlen is.

Stuttgariban gyakorlati év 1898-ig nem volt. Érdekesek a középiskolai tanári vizsgálatok. Háromféle volt; az 1. professzori, mely a felső osztályokra; 2. praëptori, mely a középső, 3. a collaboratori, mely az első két osztályra jogosított. Előnye e fokozatoknak, hogy a középiskola alsó osztályaiban osztályrendszer követésére alkalmas, ugyanis mindegyik fokozaton a szaktárgyak egész körére szolt a képesítés. 1890. azonban a praëptori és professzori vizsgálat közt a különbséget eltüntették, a képesítésnek említett fokozatai megmaradtak. Ezen szabályrendelettel egy időben behozták «az előkészítő év intézményét» is, egyelőre azonban csak ideiglenes, tájékoztató értelemben, tehát nem kötelező. *Rupp*, a közokt. min. középiskolai osztályának «Generaldirector-a, az előkészítő év közelebbi alakját a Loos-féle intézményben látja.

Ezekben óhajtottam beszámolni arról a nagy anyagról, mely Schneller vaskos kötetében élénk tárul. Schneller is meg van győződve arról, hogy a főiskola és a gyakorlati élet közt mindkét hivatás természete szerint űr van, kívánja az igazi átmenetet, még pedig a gimnáziumi szeminárium útján. Nem az egyetemen, nem is a csinált-ság jellemét magánhordó intézményen, hanem kiváló erővel rendelkező, élő szervezettel bíró középiskolán kívánja ez intézmény meghonosítását. Hogy mily módon, felesleges elmondanom, eme kívánságait elmondta folyóiraiunk VIII. évfolyamában 417—450. lapokon.

A nagy szorgalommal, lelkesedéssel megírt művet ajánlom kar-társaim s mindazok figyelmébe, kiket a napirenden levő tanárképzés ügye érdekel.

Bihari Ferenc.

★

Markusovszky-féle egyetemi jubiláris előadások. I. *Than Károly*

«Az elméleti chemia újabb haladásáról.» Budapest, 1904. VIII. k. 206. lap.

Az általános cím tudományos irodalmunk gazdagodásának új forrását jelenti, amelyből évről-évre egy-egy új kötetet várhatunk. Az alcím pedig szerencsés kezdetét jelenti az új kulturális vállalatnak; különösen szerencsést akkor, hogy ha ennek a szelleme és a színvo-nala lesz a zsinórmértéke az egésznek.

A sorozat elnevezésének külső oka az, hogy 1880-ban, mikor a budapesti egyetem 100 éves fennállását jubilálták, Markusovszky Lajos penditette meg azt az eszmét, hogy a mi egyetemünkön is lehetségessé kellene tenni külön alapítványokkal is, külön «tudomány-fejlesztő előadások» tartását. A belső oka pedig az elnevezésnek bizo-

nyára az a jól megérdemelt kegyelet, amelyet egyetemünk orvosi karának és természettudományi katedráinak tanárai Markusovszky iránt éreznek, aki mint min. tanácsos főtényezője volt annak, hogy ezek a szakok épületekben és felszerelésben — akkori szegénységünk mellett is — gazdagon elláttattak. A Markusovszkytól elvetett eszme csírája váratlanul jó talajba került és gyümölcsbe hajtott. Nemsokára két 1000—1000 frtos adomány jutott Markusovszky kezéhez, aki azt a maga adományával is pótolva, átadta kezelésre az orvosi karnak. Ez tovább gyűjtött és a kari pénztárból is támogatta az alapítványt, úgy, hogy 1892-ben, amikor Markusovszky nyugalomba vonult, az alap már 13,420 frtot tett ki. Akkor elhatározták, hogy «Markusovszky-féle egyetemi jubiláris alap»-nak nevezik el és rendeltetése az lesz, hogy kamataiból előadásokat díjazzon, melyek az orvosi s az idevágó természettudományi szakokból tartatnak s azután könyvvalakban is kiadatnak. «Az előadás tárgyát a tanítás, tanulás és buvárlat módja és módszere képezi; e módszertani előadások értékességének és önállóságának emelésére kívánatos, de nem elkerülhetetlenül szükséges, hogy az előadó saját módszerét is megismertesse az előadási tárgy tudományos buvárlatára és tanítására vonatkozólag.»

Ilyen természetű előadások tartására senki sem vállalkozhatott volna olyan példaadó sikerrel, mint Than Károly, akinek egyénisége a legszebb harmoniában egyesíti magában az önállóan kutató tudóst, és a nagy tanító mestert. A mellett választott tárgyának természete is kitűnően beleillik az előadások programmszerű célzatába. Az elméleti kémia — s ennek a könyvben felölelt része, amit rendesen fizikai kémiának neveznek — belső kapcsolatba hozza a kémiát a fizikával, s új és szigorúan tudományos szempontokat ad biológiai és fiziológiai jelenségek magyarázatához is. A kémia ilyen irányú fejlesztésének az úttörői közé tartozik Than Károly, már a múlt század 60-as éveitől kezdve, attól az időtől, amikor különösen a vérbeli kémikusok közül még igen kevesen érdeklődtek ebben az irányban. Azóta híve is maradt ennek az irányzatnak nemcsak a saját buvárlataiban, hanem a katedrán is s a buvároknak egész nemzedékét nevelte, akiknek vele együtt köszönhetjük, hogy ebben a ma már megizmosodott tudományágban lépten-nyomon találkozhatunk magyar kutatók nevével is.

A könyv az 1902—3. évek alatt tartott 17 kísérleti előadás anyagát tartalmazza. Nem előadásonként, hanem öt nagyobb fejezetbe bocsátva, ami a rendszeres áttekintést megkönnyíti. E fejezetek címei: I. A gázok törvényei (benne a gáztörvényt az oldatokra is általánosító Van't Hoff törvénnyel és a némi analogiát mutató Eötvös-féle törvénnyel); II. Az electrolysis törvényei (benne az ionelmélet elemei, az elektrolytos disszociatio s az ezzel felderített anomáliák ma-

gyarázata); III. A tömeghatás törvénye (kémiai mechanika, t. i. a reakciósebesség s ennek alapján a kémiai egyensúly törvénye s ezzel a kémiai reakciók érdekes új magyarázata); IV. Az energia megmaradásának törvénye (ebben a thermochemia főbb tételei s az újabb elektrochemiai elméletek igen érdekes fejezete); V. Az energia átváltozásának törvénye (a thermodynamika II. főtételének alkalmazása a kémiai jelenségekre, a kémiai affinitas mértékének szerencsés és szabatos megállapításával). Egy kis befejező szakasz röviden megemlékezik a radioaktivitas újabban fölfedezett jelenségeiről s az annak magyarázatául föllállított s a szerzőtől is időelőttieknek és túlzottaknak mondott hypothesisokról.

Az előadások orvosoknak szólnak s ebben mutatkozik azután a szerzőnek előadó művészete, aki ezt a matematikai fizikába beletartozó tárgyat a matematikában nem igen erős hallgatóságnak is világossá tudja tenni a nélkül, hogy a tudományos szabotosságból engedne. Ezt azzal éri el, hogy a tételeket jól választott példákon világosan értelmezi s bizonyító erejű, többnyire eredeti kísérletekkel szemlélteti. Általában ezen a könyvön talán még kifejezettebben megérzik, mint a szerzőnek többi művein, az a magyar tudóst jellemző őszinteség, amelyiknek főtörekvése az, hogy megértsék s amely törekvésnek az eredménye az előadás egyszerűsége és plasticitása. Súlyos tartalma mellett is kellemesen lehet olvasni, ami üdítőleg hat a tudományos munkák kilentizettségének nagyképű nehézkességével szemben. Ezt a könyvet haszonnal olvashatja minden természettudományokkal foglalkozó ember; amit ismertet, az, így összefoglalva, új a magyar irodalomban; s aki előtt az egyes tételek ismeretesek voltak is, az is hasznát veszi annak az áttekinthető összefüggésnek, amely a könyv összeállításából előtte föltárul. Az orvoshallgatókra való tekintettel, mindenütt rámutat a szerző az egyes tételek biológiai vonatkozásaira is.

A könyv az orvostanár-testület és a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat közös kiadása.

Kovács János.

★

Sárospataki füzetek, a Sárospataki Irodalmi Kör tudományos közlönye. Szerkeszti *Horváth Cyrill dr.*

A múlt század ötvenes éveiben *Erdélyi János* a kiváló esztétikus szerkesztett ezen a címen folyóiratot, amelyiknek előkelő hely jut irodalmunk történetében. Tavaly több sárospataki tanár újra megindította a folyóiratot s ezt most az odaváló irodalmi kör vette át, megbízván szerkesztésével *Horváth Cyrill dr.-t.* A szerkesztő neve és a